

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
Вищий державний навчальний заклад України
«УКРАЇНЬКА МЕДИЧНА СТОМАТОЛОГІЧНА АКАДЕМІЯ»

**ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ
У ПІДГОТОВЦІ МЕДИЧНИХ КАДРІВ
(частина II)**

(Матеріали навчально-методичної конференції)

Полтава – 2010

ПЕДАГОГІЧНА ІННОВАТИКА ТА ІННОВАЦІЙНЕ НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ <i>Сидорова А.І., Павленко С.А., Амосова Л.І., Павленкова О.В.</i>	57
НАВЧАЛЬНА ІСТОРІЯ ХВОРОБИ - ГАРАНТОВАНИЙ МЕТОД ЗАСВОЄННЯ ОСНОВ ФАХУ «ОРТОДОНТІЯ» НА ЦИКЛІ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ КЛІНІЧНИХ ОРДИНАТОРІВ-ІНОЗЕМЦІВ <i>Сірик В. А., Дмитренко М.І., Галии Л. Б., Білоус А.М.</i>	59
МЕТОДИКА ІНТЕГРАЦІЇ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС НА ЕТАПІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ <i>Скрипник І.М., Гаєвський С.О., Голко О.Ф.</i>	62
V УПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ У ПІСЛЯДИПЛОМНУ ОСВІТУ ЛІКАРІВ-СТОМАТОЛОПІВ <i>Скрипников П.М., Дубина В.О.</i>	63
УПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА ПІСЛЯДИПЛОМНОМУ ЕТАПІ ОСВІТИ <i>Скрипников П.М., Павленко П.Г., Скрипнікова Т.П., Хміль Т.А., Сенчакович Ю.В.</i>	65
НЕВІДКЛАДНА ДОПОМОГА НА АМБУЛАТОРНОМУ СТОМАТОЛОГІЧНОМУ ПРИЙОМІ <i>Скрипников П.М., Скрипник І.М., Богашова Л.Я., Мельник В.Л.</i>	67
/ ПОМИЛКИ ЛІКАРЯ-СТОМАТОЛОГА ЯК ПОРУШЕННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА МЕТОДИК ЛІКУВАННЯ <i>Скрипнікова Т.П., Богашова Л.Я., Казакова К.С.</i>	68
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ <i>Сологор І.М.</i>	70
УПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ СПОРТИВНОГО ТАНЦЮ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ <i>Сорокіна Є. О.</i>	71
ФОРМУВАННЯ СУЧАСНИХ ВИХОВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВДНЗУ «УКРАЇНСЬКА МЕДИЧНА СТОМАТОЛОГІЧНА АКАДЕМІЯ» <i>Ставицька Н.П., Гасюк П.А., Гасюк Н.В.</i>	73
УДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ПРИ ВИКЛАДАННІ УРОЛОГІЇ <i>Сухомлин С.А.</i>	74
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ ЛЕКЦІЙНОГО МАТЕРІАЛУ З ДИТЯЧОЇ ХІРУРГІЧНОЇ СТОМАТОЛОГІЇ <i>Ткаченко П.А., Гуржій О.В., Біло конь С.О., Лохматова Н.М.</i>	76
ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ З ПРОПЕДЕВТИКИ ХІРУРГІЧНОЇ СТОМАТОЛОГІЇ <i>Ткаченко П.І., Дьоміна К.Ю.</i>	77
ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ НА КАФЕДРІ ДИТЯЧОЇ ХІРУРГІЧНОЇ СТОМАТОЛОГІЇ <i>Ткаченко П.А., Лохматова Н.М., Гуржій О.В., Біло конь С.О.</i>	79
НЕОБХІДНІСТЬ РОЗВИТКУ САМОСТІЙНОСТІ СТУДЕНТІВ І В-МЕДИКІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ <i>Траверсе Г.М., Цвіренко С.М., Фастовець М.М., Жук П.А., Калюжка О.О.</i>	80
АЛГОРИТМ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ ОРТОПЕДИЧНОЇ СТОМАТОЛОГІЇ З ІМПЛАНТОЛОГІЄЮ <i>Туманова О.Б., Доленко О.Б., Кузь Г.М.</i>	82
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ПРОПЕДЕВТИЧНОЇ ПЕДІАТРІЇ <i>Фесенко М.Є., Зюзіна Л.С., Козакевич В.К., Мизгіна Т.А.</i>	84

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИВЧЕННЯ БАЗОВОЇ ФАРМАКОЛОГІЇ <i>Чечотіна С.Ю., Луценко Р.В., Сидоренко А.Г., Чикор Т.О.</i>	86
АКТИВІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ МИСЛЕННЯ ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ НА КАФЕДРІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ЛІКАРІВ-СТОМАТОЛОПІВ <i>Шевченко В.К., Мельник В.Л.</i>	88
ГЛИБОКІ ЗНАННЯ РІДНОЇ МОВИ - ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЛІКАРЯ <i>Шейко В.Д., Ляховський В.І., Дем'янюк Д.Г., Лисенко Б.П., Крижановський О.А., Сакевич П.П., Панасенко С.А.</i>	91
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ КЛІНІЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ХІРУРГІЇ <i>Шейко В.Д., Ляховський В.І., Дем'янюк Д.Г., Крижановський О.А., Сакевич П.П., Панасенко С.А.</i>	92
ІННОВАЦІЙНА КУЛЬТУРА КАФЕДРИ ГІСТОЛОГІЇ, ЦИТОЛОГІЇ ТА ЕМБРІОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ ФАХІВЦІВ НОВОЇ ФОРМАЦІЇ <i>Шепітько В.І., Пирог-Заказнікова А.В., Білаш С.М., Лисаченко О.Д., Єрошенко Г.А., Пелипенко Л.Б., Кривега Л.Г., Єрьоміна Н.Ф., Стецук Є.В., Гасюк Н.В.</i>	86
ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС <i>Шиленко Д.Р., Хавалкіна Л.М., Шиленко Р.В.</i>	97
ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ НА КУРСІ АНЕСТЕЗІОЛОГІЇ ТА ІНТЕНСИВНОЇ ТЕРАПІЇ <i>Шкурупій Д.А.</i>	89
РОЛЬ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ В ЗАСВОЄННІ ЗНАНЬ СТУДЕНТАМИ <i>Ярмола Т.А., Катеренчук І.П.</i>	100

Для забезпечення впровадження цих технологій можуть використовуватися різні форми та засоби, виходячи з досвіду кафедри та сучасних новітніх програм.

Добре розуміючи, що форми та методи навчання - це спільна діяльність викладача і лікаря (учня), спрямована на оволодіння знаннями, уміннями та навичками, кафедра розробила та впровадила в навчальний процес нестандартні, сучасні педагогічні інновації, які не потребують складних, а тільки доступних технічних засобів навчання лікарів-стоматологів загальної практики.

Упроваджені нами педагогічні інновації на післядипломному етапі навчання відповідають парадигмі сучасної освіти, яка передбачає необхідність розвитку навчання, що стимулює творчий підхід до професії та формує творчу особистість лікаря. Першочерговим завданням вважаємо:

необхідність навчити курсантів самостійно працювати з інформаційними матеріалами, аналізувати їх та формувати своє ставлення і своє бачення проблеми. Давати оцінку подіям та явищам на підставі власного досвіду; підготувати лікарів до творчого самостійного опрацювання інформаційного матеріалу, використовуючи вміння, знання, досвід та знаходити шляхи вдосконалення їх у своїй професійній діяльності.

Для цього є багато новітніх, відомих технологій навчання: модульна та модульно-рейтингова форма, проблемні лекції та практичні заняття, комп'ютерні, дистанційні, діалогові та інші технології. Кожна із зазначених технологій має свої особливості в методиці організації та контролю навчання.

На кафедрі післядипломної освіти лікарів-стоматологів склалися свої традиції, які постійно вдосконалюються, аналізуються, обговорюються на засіданнях опорної кафедри, використовуються в навчальному процесі на післядипломному етапі навчання і в інших закладах вищої освіти України. Ці форми приваблюють тим, що не потребують складного оснащення, але популярні серед курсантів та мають високу мотивацію до їх впровадження.

З великої кількості сучасних інноваційних технологій кафедра вибрала ігрові форми, моделюючи клінічні ситуації, які підкреслюють і формують стандарти: медичних послуг, кваліфікації медичного персоналу, якості медичних послуг, інформаційних та організаційних технологій, стандартів навчального процесу та ін.

Одним із таких методів навчання є Всеукраїнський професійний конкурс лікарів-стоматологів «Шлях у світ майстерності», який кафедра проводить уже 10 років.

Мета конкурсу постійна:

популяризація та впровадження в практику лікаря-стоматолога сучасних технологій, фотополімерних матеріалів, необхідного оснащення; упровадження стандартів якості роботи лікаря-стоматолога; демонстрація професійної майстерності; інформування населення про можливості лікування.

Особливостями конкурсу стала географія учасників конкурсу: Київ, Полтава, Севастополь, Кременчук, Дніпропетровськ, Донецьк, Харків, Івано-Франківськ, Чернігів, Сімферополь, Луганськ, Йорданія і Сирія. У 10 ювілейному конкурсі у 2009 році взяли участь 8 команд із 6 міст України. Оцінювали їхню роботу не тільки професійне журі, а і їхні колеги, в тому числі дистанційно, через Інтернет.

Така популярна форма навчання стимулює лікарів до самостійного вивчення теоретичних основ та мануальних практичних навичок, необхідних для професійної діяльності. Перед конкурсом кафедра провела навчальний семінар, метою якого було ознайомлення з методиками та стандартами роботи.

Сучасне оснащення кафедри комп'ютерами, цифровим фотоапаратом дозволяє створити банк клінічних випадків, систематизувати їх, зберегти в пам'яті та широко використовувати ці матеріали на лекціях, практичних заняттях, мультимедійних презентаціях. Ця форма навчання є логічним завершенням теоретичної підготовки лікарів, що дозволяє курсантам ознайомитися з унікальними проявами патології, яка не часто зустрічається в клініці, примушує лікарів шукати їх у своїй практиці, порівнювати та робити необхідні висновки. Кафедра називає такі заняття «слайд-сем і нарами». Вони спонукають слухачів до поглибленої самостійної роботи, визначення стандартів та доказовості вибраного методу лікування, викликають дискусію та спогади лікарів про випадки у своїй практичній діяльності.

У післядипломній освіті не передбачені фантомні курси. Однак, знання анатомії зубів, технологій роботи з матеріалами потребують удосконалення. У зв'язку з цим на

кафедрі організовані майстер-класи з удосконалення технологій пломбуванням сучасними матеріалами і ендодонтії. Їх проведення має алгоритм: теоретична частина, демонстрація викладачем на фантомі, самостійна робота курсантів на фантомі. Цей вид діяльності дозволяє підвищити рівень практичних навичок, застосовувати новітні технології.

Сучасний епідеміологічний стан в Україні вимагає впровадження в систему післядипломної освіти форм навчання, які дають можливість лікарям вивчити заходи та запобігати поширенню внутрішньолікарняної інфекції, бо розповсюдженість стоматологічної інфекції досить висока. З цією метою на базі кафедри інфекційних хвороб з епідеміологією разом із кафедрою післядипломної освіти лікарів-стоматологів упроваджено цикл тематичного вдосконалення на тему «Проблеми ВІЛ/ СНІДу, парентеральних гепатитів та інших сучасних інфекцій у практиці стоматолога». Складені навчальний план та програма, розроблені та видані методичні рекомендації «Інфекційний контроль у стоматології». Активно працюють курси з 2008 року.

Вважаємо доцільним використання в навчальному процесі конкурсів серед лікарів із різних напрямків стоматології. З вересня 2009 року кафедра проводить конкурс серед дитячих стоматологів Полтави «Кращий лікар-стоматолог профілактист». Проведені всі організаційні заходи (накази по УОЗ, склад журі, спонсори). Інформованість лікарів забезпечена публікацією в журналі «Клиническая стоматология в Украине» (2009. -№1. -С.35).

Розроблені положення про впровадження інших конкурсів у практику післядипломної освіти стоматологів. З метою інформації стоматологічної громади України на кафедрі створений сайт, на якому викладені матеріали про діяльність кафедри, заходи, програми, матеріали про проведення конкурсів, необхідна література та інше. Сайт кафедри: www.dentaero.com.

Отже, пошуки інноваційних технологій дозволяють значно покращити професійну підготовку лікарів, стимулювати їх до самовдосконалення, підвищення своєї професійної майстерності.

НЕВІДКЛАДНА ДОПОМОГА НА АМБУЛАТОРНОМУ СТОМАТОЛОГІЧНОМУ ПРИЙОМІ

Скрипников П.М., Скрипник І.М., Богашова Л.Я., Мельник В.Л.

Повсякденна робота лікаря-стоматолога на амбулаторному прийомі має низку особливостей. По-перше, це надання масової спеціалізованої допомоги, по-друге - пацієнти з різною нозологічною патологією на стоматологічному прийомі, особливо пацієнти літнього віку, стан яких може бути обтяжений соматичною або психоневрологічною патологією. За даними деяких клінік, не менше 30% пацієнтів стоматологічного прийому мають компенсовані загальносоматичні хвороби (В. М. Безруков, Т.Г.Робустова, 2000).

Відвідування лікаря-стоматолога для багатьох пацієнтів є досить сильним додатковим психічним і больовим стресорним фактором, що викликає у 84% пацієнтів психоемоційне напруження різних ступенів. Тому для успішного здійснення амбулаторної стоматологічної допомоги необхідне збереження довірливого контакту з пацієнтом.

У середньому кожний третій пацієнт потребує індивідуального підходу до вибору необхідного знеболювання на стоматологічному втручанні й готовності лікаря-стоматолога до можливого розвитку різних загальносоматичних ускладнень.

На амбулаторному стоматологічному прийомі, за даними В.І. Стош і співавт. (2002), до 15% випадків виникають ускладнення загального характеру. Все це вимагає від лікаря-стоматолога знання й уміння в оцінці первинного стану пацієнта, правильного вибору методів і засобів для проведення знеболювання, а також знання основних клінічних симптомів невідкладних станів серцево-судинної, дихальної, видільної й інших систем організму для діагностики наявних ускладнень і надання пацієнту невідкладної допомоги.

Невідкладними станами прийнято називати такі патологічні зміни в організмі людини, які призводять до різкого погіршення здоров'я, можуть загрожувати життю й, отже, вимагають екстрених лікувальних заходів - надання невідкладної допомоги.

У зв'язку з вищевикладеним, лікарю-стоматологу в повсякденній клінічній практиці, окрім професійного виконання стоматологічних маніпуляцій, доводиться вирішувати питання, які належать до різних розділів медицини: анестезіології та реаніматології,

фармакології, володіння питаннями профілактичної медицини, діагностики невідкладних станів та ін. Важливою проблемою є вибір тактики надання не тільки стоматологічної, а і невідкладної допомоги пацієнтам із серцево-судинною патологією, ендокринними хворобами, патологією дихальних шляхів, алергією та ін.

Отже, завданням викладача є корекція й координація знань і необхідних дій лікаря-інтерна, курсанта в наданні допомоги пацієнту при тій чи іншій патології, що виникла на амбулаторному прийомі.

З метою оптимізації знань і вмінь лікаря-інтерна, лікаря-курсанта на кафедрі післядипломної освіти лікарів-стоматологів ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія» вивченню патології приділяється велика увага.

На підставі наказу Міністерства охорони здоров'я України № 24 від 14.01.2005 р. «Про затвердження протоколів надання медичної допомоги за спеціальністю «Медицина невідкладних станів» з різних видів патології, яка виникає на амбулаторному стоматологічному прийомі, внесено зміни в програму викладання питань надання невідкладної допомоги. Лікарям-інтернам і лікарям-курсантам читаються дві лекції, одна з них присвячена традиційним методам надання невідкладної допомоги пацієнтам, друга - нетрадиційним методам. Лекцію з питань організації невідкладної допомоги і тактики ведення хворих при невідкладних станах читає викладач кафедри внутрішніх хвороб та медицини невідкладних станів.

Після того як лікарі-інтерни й лікарі-курсанти прослухали лекції, проводиться семінар і з невідкладних станів, питання якого охоплюють: оснащення стоматологічних кабінетів необхідними лікарськими препаратами на сучасному рівні, профілактику ускладнень, надання невідкладної допомоги при вже наявних різних ускладненнях на підставі, затверджених протоколів.

На кафедрі виданий навчальний посібник «Неотложная помощь в хирургической стоматологии» (2006), спільно з кафедрою внутрішніх хвороб та медицини невідкладних і станів готується до друку перероблене й доповнене видання «Невідкладні стани в практиці стоматолога» (Скрипник І.М., Богашова Л.Я., Гопко О.Ф.), куди ввійшли розділи: невідкладна допомога при виникненні патології серцево-судинної системи, при дихальній недостатності, як при загостреннях хронічних хвороб, так і при реакції на знеболювання, психоемоційній відповіді на втручання; а також при різних запальних хворобах та травматичних ушкодженнях щелепно-лицевої ділянки.

Поглиблене вивчення питань діагностики та надання допомоги при невідкладних станах надзвичайно важливе, оскільки ці питання включені в загальну структуру ліцензійного інтегрованого іспиту «Крок 3. Стоматологія».

ПОМИЛКИ ЛІКАРЯ-СТОМАТОЛОГА ЯК ПОРУШЕННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА МЕТОДИК ЛІКУВАННЯ

Скрипнікова Т.П., Богашова Л.Я., Казакова К.С.

Останніми роками все більше уваги приділяється якісному ендодонтичному лікуванню. Це обумовлено протоколами надання стоматологічної допомоги, стандартами в стоматології, можливістю застосування нових технологій, методик, конкуренцією в зв'язку з розвитком приватних клінік, високим інформаційним полем. Однак, в Україні є лише поодинокі вузькоспеціалізовані високооснащені кабінети, на 95% ендодонтична допомога надається на загальному стоматологічному прийомі (А.П. Овсепян, А.В. Зорян, 2007).

У зв'язку з цим даному виду роботи слід приділяти особливу увагу, враховуючи високу поширеність ускладненого карієсу, складну та індивідуальну будову коренів, кореневих каналів, трудомісткі, високоекономічні технології (В.Г. Агапова та співавт., 2009).

І це не випадково, адже загальновідомо, що причинами помилок ендодонтичного лікування є:

- недостатнє викладання ендодонтичного лікування сучасними технологіями при підготовці лікарів-стоматологів;
- недостатнє оснащення кабінетів;
- відсутність спеціалізованого ендодонтичного прийому;
- відсутність алгоритму ендодонтичного лікування;
- відсутність контролю якості лікування.

Проблема також полягає в тому, що навіть досвідченим лікарям іноді досить складно правильно скласти план і тактику лікування, визначити першочергові завдання.

Не завжди враховується основний етіологічний фактор патології ендодонта - його мікробна інвазія.

Метою ендодонтичного лікування завжди є усунення інфекції і запобігання повторному інфікуванню. Основні завдання ендодонтичного лікування досить прості: очищення та формування системи кореневого каналу, адекватна її дезінфекція і якісна obturaція.

Метою нашої роботи є короткий огляд тих ускладнень, які виникають унаслідок деяких методологічних порушень у ендодонтії.

Низька якість ендодонтичного лікування є серйозною проблемою: від 50 до 70% випадків діагностуються незадовільні результати. З нею пов'язана рання втрата зубів, зростання частоти одонтогенних запальних ускладнень, скорочення терміну дії протезів та ін.

До найчастіших ускладнень належать лікарські помилки, пов'язані з неадекватним пломбуванням кореневого каналу, перфорації коронки, біфуркації, трифуркації або кореня на різній його протяжності, поломка інструмента в каналі, неправильна фіксація внутрішньоканального штифта й ін.

Усі ці помилки лікаря призводять, як правило, до різних ускладнень: виникнення болювого синдрому, запальних процесів, а також можуть спричинити видалення зуба.

Тяжким як для лікаря-стоматолога, так і хворого є порушення методики ендодонтичного лікування при підготовці зубів до протезування, а особливо до протезування дорогою металокерамікою, яке полягає в тому, що в кореневі канали вводять штифти, попередньо не obturуючи дистальний відділ кореня.

Такі порушення надалі можуть спричинити розвиток одонтогенної невралгії, запальних процесів, як гострих, так і хронічних, які є причиною розвитку гранульом, кістогранульом або радикулярних кіст.

У разі появи таких ускладнень перед лікарем постає проблема: як усунути ускладнення, тим більше, що пацієнт уже заплатив за дорогий протез.

Раніше стосунки лікаря і пацієнта регламентувалися в основному принципами деонтології. Категорії цієї науки належать до моральних: завбачливість, ввічливість, тактовність, дотримання субординації.

Останніми роками у зв'язку з розвитком українського законодавства, з одного боку, та зі збільшенням питомої ваги госпрозрахункової діяльності в стоматології, з іншого, все більше значення у взаємовідносинах мають не тільки деонтологія ні, а і юридичні аспекти (С.П. Коломиец, 2001).

Стосунки лікаря і пацієнта тепер регламентуються Законами України № 1023-XII від 12.05.91 р. «Про захист прав споживачів», № 2801-XII від 19.11.92 р. «Основи законодавства України про охорону здоров'я».

Згідно з цими законами лікар несе відповідальність за порушення технології лікування, за роботу матеріалами та медикаментами після закінчення терміну їхньої придатності. Лікар несе відповідальність за відсутність повної та достовірної інформації про суть використаної методики, про конструкцію зубного протеза.

Пацієнт, якому завдали шкоди, має право через суд вимагати відшкодування матеріальних і моральних збитків. Матеріальний збиток визначається згідно зі ст. 455 Цивільного кодексу України і складає компенсацію матеріальних затрат на лікування основної хвороби, ускладнень, які виникли, вимагання втраченої внаслідок заробітної плати, необхідність додаткового протезування та ін.

Якщо суд вирішує, що хворому були спричинені моральні та фізичні страхання, порушені його нормальні стосунки в сім'ї, ділові контакти внаслідок завданої шкоди здоров'ю, то може присудити й компенсацію моральних збитків.

Отже, ускладнення в роботі можуть виникати в багатьох лікарів, навіть досвідчених та кваліфікованих. Але більшість із них можуть прогнозувати, передбачити такі ускладнення, попередити хворого, провести профілактику можливих ускладнень.

Перед початком лікування хворого необхідно ознайомити з планом лікування, заручитися його згодою. При цьому в першу чергу необхідно думати про здоров'я хворого: саме це має бути провідною метою, а не вартість обраного методу, матеріалу, конструкції протеза.